

**ДЕРЖАВНИЙ ВИЩИЙ НАВЧАЛЬНИЙ ЗАКЛАД
«УЖГОРОДСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ»
НАВЧАЛЬНО-НАУКОВИЙ ЦЕНТР ПІДВИЩЕННЯ КВАЛІФІКАЦІЇ**

ЗАТВЕРДЖЕНО

Вченою радою ДВНЗ

«Ужгородський національний університет»

Протокол № 5 від 04 травня 2023 р.

Голова Вченої ради, ректор

проф. Володимир СМОЛАНКА

**Програма
підвищення кваліфікації педагогічних працівників
інклюзивного та інтегрованого навчання, асистентів
учителів інклюзивного навчання**

Ужгород - 2023

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

Загальні положення

Програму підвищення кваліфікації педагогічних працівників інклюзивного та інтегрованого навчання, асистентів учителів інклюзивного навчання складено на основі типової програми підвищення кваліфікації педагогічних працівників для роботи в умовах інклюзивного навчання в закладах загальної середньої освіти «Професійна діяльність асистента вчителя в інклюзивному освітньому середовищі» (Наказ Міністерства освіти і науки України 18.10.2019 № 1310), типової програми підвищення кваліфікації асистентів учителів «Професійна діяльність асистентів учителів в умовах реалізації Державного стандарту базової середньої освіти» (Наказ Міністерства освіти і науки України 13. 00.2021 № 981), а також відповідно до сучасної державної освітньої політики щодо впровадження інклюзивного навчання, концепції Нової української школи.

Актуальність розроблення програми підвищення кваліфікації асистентів учителів інклюзивного навчання (далі – Програма) полягає в необхідності забезпечення достатньої кількості кваліфікованих асистентів учителів, які володіють загальними і професійними компетентностями для роботи в інклюзивному освітньому середовищі, партнерської взаємодії з учасниками освітнього процесу, участі в організації безпечного та здорового освітнього середовища, підтримки учнів з особливими освітніми потребами відповідно до сучасного розуміння інклюзивної освіти та виконання державою основних міжнародних зобов'язань, а саме основних засад у сфері забезпечення права на рівний доступ до якісної освіти, а саме: Конвенції ООН про права дитини, Конвенції ООН про права осіб з інвалідністю, законів України "Про освіту", "Про засади запобігання та протидії дискримінації в Україні", Концепції реалізації державної політики у сфері реформування загальної середньої освіти "Нова українська школа", Державного стандарту базової середньої освіти, реалізації Національної стратегії із створення безбар'єрного простору в Україні на період до 2030 року.

Мета підвищення кваліфікації полягає у розвитку професійних компетентностей педагогічних працівників інклюзивного та інтегрованого навчання, асистентів учителів інклюзивного навчання, необхідних для ефективної роботи в інклюзивному освітньому середовищі відповідно до існуючого нормативно-правового забезпечення, сучасного розуміння інклюзивного навчання, для партнерської взаємодії з учасниками освітнього процесу, участі у створенні безпечного та інклюзивного освітнього середовища, забезпечення особистісно орієнтованого спрямування освітнього процесу в умовах реалізації Державного стандарту базової середньої освіти, ефективного використання цифрових технологій та технологій дистанційного навчання в освітньому процесі.

Обсяг програми: 30 год (1 кредит ЄКТС)

Форма реалізації Програми: – денна/дистанційна/змішана форма.

Графік навчального процесу: одна сесія 30 годин (упродовж тижня, по шість годин щоденно з можливістю подальшої підтримки педагогічних

працівників інклюзивного та інтегрованого навчання, асистентів учителів через дистанційне навчання за планом програми).

Строки реалізації Програми: упродовж тижня (5 робочих днів).

Кількість слухачів у групі: 25-30 осіб.

Вартість освітніх послуг: на договірних умовах.

Місце виконання Програми: Навчально-науковий центр підвищення кваліфікації ДВНЗ «Ужгородський національний університет» та за місцем знаходження замовника. Якщо підвищення кваліфікації відбувається за місцем замовника то проводиться організація трансферу за кошти замовника.

Документ, що видається за результатами підвищення кваліфікації. За результатами опанування програми особи, які пройшли повне навчання отримують свідоцтво, в якому зазначається змістові напрями навчального плану Програми та обсяг навчальних годин, яке дозволяє здійснювати професійну діяльність у закладі загальної середньої освіти за посадою «педагогічний працівник інклюзивного та інтегрованого навчання», «асистент учителя інклюзивного навчання» упродовж кожного року, підвищувати кваліфікаційний рівень відповідно Положення про атестацію педагогічних працівників (наказ МОН України від 09.09.2022 р. № 805)

Розробники програми: Навчально-науковий центр підвищення кваліфікації ДВНЗ "УжНУ"

ЗМІСТ ПРОГРАМИ

Програма передбачає розв'язання таких завдань:

засвоєння основних принципів і технологій організації освітнього процесу в умовах інклюзивного освітнього середовища;

удосконалення умінь здійснювати діяльність відповідно до законодавчої бази у сфері інклюзивної освіти, нормативно-правових документів, що регламентують основні ролі, завдання та кваліфікаційні характеристики педагогічних працівників інклюзивного та інтегрованого навчання, асистентів учителів інклюзивного навчання;

підвищення обізнаності щодо форм, методів, засобів, способів, механізмів педагогічної підтримки в освітньому процесі здобувачів освіти на рівні базової середньої освіти;

оволодіння основними методами роботи в умовах інклюзивного освітнього середовища, зокрема розробленням індивідуальної програми розвитку для дитини з особливими освітніми потребами;

розширення знань про особливості розвитку дітей з особливими освітніми потребами (основи спеціальної педагогіки) та особливості їх навчання й виховання в умовах інклюзивного освітнього середовища;

удосконалення здатності надавати додаткову підтримку в освітньому процесі здобувачам базової середньої освіти з особливими освітніми потребами;

удосконалення здатності ефективно використовувати можливості цифрових технологій та дистанційного навчання, оперувати ними в умовах інклюзивного навчання;

удосконалення вмінь партнерської взаємодії з учасниками освітнього процесу, в тому числі сумісної професійної діяльності та співробітництва;

удосконалення здатності до навчання й ефективного планування своєї професійної діяльності;

формування позитивного ставлення до інклюзивної освіти, зокрема позитивного налаштування на професію асистента вчителя в закладі освіти та професійний розвиток.

Напрями підвищення кваліфікації: розвиток професійної компетентності; створення безпечного та інклюзивного освітнього середовища та особливості (специфіка) інклюзивного навчання; забезпечення додаткової підтримки в освітньому процесі дітей з особливими освітніми потребами; використання цифрових технологій та технологій дистанційного навчання.

Навчальний план розрахований на 30 годин (1 кредит) та складається з п'яти модулів:

Модуль 1. Соціально-гуманітарний (4 год / 0,1 кредита);

Модуль 2. Професійний (6 год / 0,2 кредита);

Модуль 3. Фаховий (16 год / 0,5 кредита);

Модуль 4. Організаційно-контрольний (2 год / 0,1 кредита);

Модуль 5. Самостійної роботи (2 год / 0,1 кредита).

Соціально-гуманітарна підготовка розвиває творче мислення асистентів вчителів, підвищує рівень соціально-політичних, філософських, соціологічних і психолого-педагогічних знань, сприяє вдосконаленню володіння науковим категорійним та понятійним апаратом сучасної педагогічної науки.

Слухачі мають змогу отримати уявлення про освіту як соціальний інститут, шляхи розвитку громадянських компетентностей особистості, тенденції патріотичного виховання в умовах суспільних змін, набути знання із сучасних соціально-психологічних і педагогічних проблем виховання дітей

Фахова підготовка сприяє розвитку системи професійних компетентностей асистентів учителів щодо ефективної роботи в інклюзивному освітньому середовищі, забезпечується проведенням лекційних, семінарських, практичних занять, тренінгів, педагогічної практики, змістовне наповнення яких відповідає сучасним досягненням освіти і науки.

Усі модулі в поєднанні визначають зміст професійної компетентності педагогічних працівників інклюзивного та інтегрованого навчання, асистентів учителів інклюзивного навчання.

Перелік компетентностей, що набуваються/удосконалюються

Загальні компетентності: громадянська, соціальна, культурна.

Професійні компетентності: інклюзивна, психологічна, педагогічного партнерства, інформаційно-комунікаційна

Очікувані результати навчання:

- здатність до створення безбар'єрного, безпечного, комфортного інклюзивного освітнього середовища на основі партнерської взаємодії та дотримання правил ненасильницької комунікації, нетерпимості до приниження честі та гідності, фізичного або психологічного насильства, дискримінації за будь-яких умов;

- обізнаність в основних міжнародних та національних документах, що регламентують інклюзивну освіту в Україні;

- усвідомлення психофізіологічних особливостей розвитку дитини в онтогенезі; здатність визначати індивідуальні потреби дитини у навчанні і розвитку;

- здатність застосовувати методи розвиткової діяльності, здатність розробляти та запроваджувати батьківські тренінги в систему роботи асистента вчителя інклюзивного навчання;

- здатність використовувати стратегії, що заохочують здобувачів до ефективної взаємодії; організовувати діалог і полілог з учнями та іншими учасниками освітнього процесу, поважаючи права людини та суспільні цінності; здатність упереджувати булінг в освітньому середовищі;

- здатність здійснювати необхідні адаптації/модифікації в освітньому процесі відповідно до особливих освітніх потреб та психофізіологічних особливостей здобувачів;

- готовність до участі у розробленні індивідуальної програми розвитку, індивідуального навчального плану та індивідуальної навчальної програми учня здобувача з ООП;

- здатність діяти в команді супроводу дитини з особливими освітніми потребами;

- здатність застосовувати принципи і стратегії універсального дизайну в сфері освіти і розумного пристосування для забезпечення доступності здобуття освіти;

- здатність застосовувати для забезпечення суб'єкт-суб'єктного підходу в педагогічній діяльності навички координації та стимулювання навчально-пізнавальної діяльності здобувачів освіти, підтримувати їх прагнення до саморозвитку, розкривати їх здібності та пізнавальні можливості.

Форма підвищення кваліфікації. Очна, заочна, дистанційна відповідно до формату курсів і робочого навчального плану.

Форми реалізації Програми. Навчальні заняття за програмою курсу проводяться – засобами лекційного викладу матеріалу (тематична лекція, інструктивна лекція, інтерактивна лекція з елементами панельної дискусії, лекція-презентація, проблемна лекція, лекція-дискусія, лекція-прес-конференція, лекція з елементами практичного заняття), практичних занять (тренінгів, майстер-класів, моделювання освітньої діяльності, круглих столів, дискусій, тренувальних вправ, самостійної роботи у вигляді моніторингу та оцінки результатів пропонуваніх освітніх змін, тестів).

Самостійна робота слухачів передбачає завдання, спрямовані на вивчення нормативно-правових актів та інструктивно-методичних листів, актуальних питань щодо організації інклюзивного освітнього процесу в закладі освіти.

У Програмі передбачається підготовка й захист підсумкової роботи (випускна робота, творчий проєкт) з питань предметно-наукової та методичної підготовки за фахом.

На етапі завершення навчання за Програмою слухачі обирають: складання підсумкового теста, який складається з 30 тестових завдань, одне тестове завдання оцінюється в 1 бал, або виконання творчого проєкту. Максимальна кількість балів, яку можуть отримати учасники – 30 балів. Прохідний бал – 20 балів.

НАВЧАЛЬНИЙ ПЛАН

Програми підвищення кваліфікації педагогічних працівників інклюзивного та інтегрованого навчання, асистентів учителів інклюзивного навчання (1 кредит, 30 годин)

№ з/п	Напрямок	Розподіл годин			Практичні заняття, пед.практика	Сам.роб.
		кредити	Усього (годин)	Лекції		
I.	СОЦІАЛЬНО-ГУМАНІТАРНИЙ МОДУЛЬ	0,1	4	2	2	-
	Інваріантна частина		4	2	2	-
	Варіативна частина					
II.	ПРОФЕСІЙНИЙ МОДУЛЬ Інклюзивна освіта в Новій українській школі: сутність, завдання та принципи. Основні завдання і ролі педагогічних працівників інклюзивного та інтегрованого навчання, асистентів учителів інклюзивного навчання.	0,2	6	4	2	-
	Інваріантна частина		6	4	2	-
	2.1.Інклюзивна освіта: сутність, завдання та принципи. Основні Міжнародні та національні документи, що регламентують інклюзивну освіту в Україні. Алгоритм впровадження інклюзивного навчання в заклади освіти України.		2	2	-	-
	2.2. Особливості організації інклюзивного освітнього середовища: принципи універсального дизайну та розумного пристосування, ресурсна кімната, медіатека.		4	2	2	-
	Варіативна частина		2		2	
III	ФАХОВИЙ МОДУЛЬ Особливості організації освітнього процесу в інклюзивному класі.	0,5	16	4	10	2
	Інваріантна частина		16	4	10	2
	3.1.Основні завдання, ролі й функції асистента вчителя в інклюзивному класі, нормативно-правове забезпечення роботи педагогічних працівників інклюзивного та інтегрованого навчання, асистентів учителів інклюзивного навчання. Документація асистента вчителя в закладі загальної середньої освіти. Сучасні компетентності педагогічних працівників інклюзивного та інтегрованого навчання, асистентів учителів інклюзивного навчання.		4	2	2	
	3.2. Категорія особливих освітніх потреб дитини з ООП: загальна характеристика вірогідного прояву, ступінь прояву, рівень підтримки.		2	2	-	
	3.3.Індивідуальна програма розвитку дитини		2	-	2	

	з ООП як механізм індивідуалізації освітньої траєкторії розвитку та навчання. Роль педагогічних працівників інклюзивного та інтегрованого навчання, асистентів учителів інклюзивного навчання у розробленні і впровадженні ІПР.					
	3.4. Модифікації і адаптації. Індивідуальний навчальний план. Індивідуальна навчальна програма, практика спільного викладання.		4		2	2
	3.5. Використання цифрових технологій та дистанційного навчання під час інклюзивного навчання		2		2	
	3. 6 Педагогічна практика		2		2	
	Варіативна частина		4		4	
IV	ОРГАНІЗАЦІЙНО-КОНТРОЛЬНИЙ МОДУЛЬ.	0,1	2		2	
V.	МОДУЛЬ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ	0,1	2	-	-	2
	УСЬОГО:	1	30	10	16	4

Педагогічна практика

Відвідування провідних закладів освіти з інклюзивним навчанням міста Ужгорода з метою ознайомлення та вивчення освітнього інклюзивного середовища ЗЗСО.

Аналіз планів розвиткової та навчальної діяльності педагогічних працівників інклюзивного та інтегрованого навчання, асистентів учителів інклюзивного навчання; аналіз Типових освітніх програм або її компонентів, індивідуальних програм розвитку, враховуючи потреби та сильні сторони кожного учня ЗЗСО; аналіз системи роботи освітнього закладу з батьками дітей з ООП.

Аналіз системи інноваційної діяльності освітнього закладу в контексті інклюзивного навчання.

Ознайомлення з передовим педагогічним досвідом педагогічних працівників інклюзивного та інтегрованого навчання, асистентів учителів, які працюють в інклюзивних класах закладів освіти.

ПИТАННЯ ДЛЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ:

1. Роль педагогічних працівників інклюзивного та інтегрованого навчання, асистентів учителів інклюзивного навчання у процесі налагодження позитивних стосунків дітей з особливими освітніми потребами зі своїми однолітками.
2. Характеристика видів адаптації для забезпечення особливих освітніх потреб дітей.
3. Роль сім'ї у соціалізації дитини з особливими освітніми потребами.

Список рекомендованої літератури

Основна література

1. Абетка інклюзивності і толерантності: науково-популярне видання / ГО "Соціальна синергія". К.: Видавництво "Теза", 2020. 30 с.

2. Асистент вчителя у закладі загальної середньої освіти з інклюзивною формою навчання: навчально-методичний посібник / А.А. Колупаєва та ін. Харків: Видавництво "Ранок", 2019. 216 с.

3. Безпечна і дружня до дитини школа в контексті реформи "НУШ" / В. Пономаренко, Т. Воронцова, О. Сакович та ін. Київ: Алатон, 2020. 64 с.

4. Директору про роботу вчителів в умовах інклюзивного навчання: модель педагогічної підтримки / О. Федоренко, І. Горбенко // Практика управління закладом освіти. 2020. № 12. С. 42 - 47.

5. Диференційоване викладання в інклюзивному навчальному закладі: навчально-методичний посібник / Таранченко О.М., Найда Ю.М. Під заг. ред. Колупаєвої А.А. К.: Видавнича група "А.С.К.", 2012. 124 с.

6. Інклюзивне навчання в закладах загальної середньої освіти: керівництво для тренерів: навч.-метод. посіб. Київ, 2018. 174 с.

7. Колупаєва А. А., Таранченко О.М. Навчання дітей з особливими освітніми потребами в інклюзивному середовищі : навчально-методичний посібник. Харків : Вид-во «Ранок», 2019. 304 с.

8. Миронова С.П. Педагогіка інклюзивної освіти : навчально-методичний посібник. Кам'янець-Подільський, Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка, 2016. 164 с.

9. Нова українська школа: poradnik для вчителя / за заг. ред. Н.М. Бібік. Київ: Літера ЛТД, 2019. 208 с.

10. Організаційні засади діяльності асистента вчителя в інклюзивному класі : метод. посіб. / уклад. : О.В. Коган та ін. Харків : «Друкарня Мадрид», 2019. 110 с.

11. Організаційно-методичні засади діяльності інклюзивно-ресурсних центрів: навчально-методичний посібник / Порошенко М.А. та ін. К.: 2018. 252 с.

12. Практика асистента педагога: міжнародний й український контекст: результати дослідження / Федоренко О.Ф., Мартинчук О.В., Софій Н.З., Найда Ю.М. та інші. К.: ФОП Парашин, 2020. 112 с.

13. Сучасні засоби ІКТ підтримки інклюзивного навчання: навчальний посібник / За заг. ред. Носенко Ю.Г. Полтава: ПУЕТ, 2018. 261 с.

14. Універсальний дизайн в освіті: посібник / Під заг. ред. Софій Н.З. К.: ТОВ "Видавничий дім "Плеяди", 2015. 76 с.

15. Як зробити онлайн-уроки інклюзивними: практичні рекомендації / упорядники Н. Софій, О. Федоренко, 2021. 25 с.

Електронні ресурси

16. Електронна бібліотека Всеукраїнського фонду "Крок за кроком". URL: www.ussf.kiev.ua

17. Освіта дітей з особливими потребами / Сайт МОН України. URL: <https://mon.gov.ua/ua/tag/dityam-z-osoblivimi-potrebami>

18. Публікації Українського інституту розвитку освіти. - Режим доступу: <https://uied.org.ua/publikaczii/>

19. ЮНІСЕФ в Україні. URL: <https://www.unicef.org/ukraine/>